

דוח : מספר 5
מרצה : מוטי אביעם
יעד : קרן נפתלי, תל קדש, **חורבת** תל עומרית.
תאריך : 10/12/2009.

9:50 קרן נפתלי – תצפית

אנו עורכים תצפית קטנה על כל המרחב העצום הזה שמולנו ו**שומעים** רואים את העגורים, ע"פ שפת המשנה העגורים היו נקראים **כרוכיה**.

כפי שאנו שמים לב מלבד רחש העגורים אנו רואים כאן את התנאים הטיפוגרפיים שאפשרו כאן יישוב. אך ראשית כל אנו חייבים לשים דגש כי לאורך ההיסטוריה לא יכלו לשנות את התנאים הטיפוגרפיים מלבד כמה בודדים בארץ:

- הר הבית – אותו שינה הורדוס, הוא בנה טמנוס (מתחם מוגבה), חצב בצידו הצפוני של ההר ובנה בחלקו הדרומי של ההר.
- הרודיון – מבצר אותו הורדוס בנה, כ"ארמון החורף שלו, הוסיף **גובה** חצב בתוך לההר, שם גם התגלה קברו.
- חיבור של צור ליבשה ע"י **סוללת המצור** של ביצורו של אלכסנדר מוקדון (סביבות 333 לפני הספירה).

כאן הגובה הוא קובע, קרן נפתלי כפי שאנו רואים מתנשאת בחדות מכל הכיוונים. כאן זוהי הדרך הראשית של ארץ ישראל הלא היא דרך הים. דרך זו מחברת את מצריים ומסופוטמיה בגדול, הדרך התאפשרה בזכות המבנה הגיאולוגי – הבקע/שבר סורי אפריקאי המתחיל בהרי האורנטוס בתורכיה וממשיך עד אפריקה. לאורך השבר בארץ ישראל יש כמה וכמה התפצלויות:

1. אל הצד המערבי – צור צידון ובירות.

2. צפונה אל דמשק.

הדרך עוזבת את מישור החוף באזור ואדי ערה, כי בהמשך יפריע רכס הרים שלא מאפשר עלייה נוחה, אלא רק "בסרפנטינות" הלא היא - "רכס סולם צור".

למרגלות קרן נפתלי עוברת הדרך הראשית, התובנה היא כאן כי ישנו כוח שיכול להתערב, יש לציין כי באותה עת החצים לא יכלו להגיע עד מטה. אלא הדגש הוא כי ישנו כוח השומר על הדרך. ("יש על מי לסמוך" – הדרך מאובטחת).

מלבד הדרך הראשית ישנם עוד סיבות להקמת המצודה דווקא כאן:

- מעיינות – הלא הם מעיינות עינן . אלו הם המעיינות הכי גדולים בעמק החולה, יש כאן שליטה.
- דרך - ישנה דרך משנית נוספת העוברת כאן :מהעיר חצור מהבקעה אל הכפרים הלבנונים "תיבנין" – צור. ישנו גם קשר לעיר קדש.

עד לפני כ- 20 שנה ידעו על הגבעה הזו ושיש כאן מצודה. זוהי כמובן הנחה מבוססת הנראת בשטח ע"י תוואי הקירות. החוקרים העריכו כי מדובר כאן בתקופת הברזל. לעומת זאת ויקטור גרן בתחילת המאה ה-19 כשהחל את הסקר סבר כי זוהי העיר חצור, למרות שצריך לפחות כ-1000 דונם שטח כדי לזהות את חצור, אבל בהתחלה כפי הנראה זה היה נראה לו מאוד מרשים, לכן הוא זהה את קרן נפתלי כחצור. בקיצור עד לפני 20 שנה היה ידוע כי מדובר כאן במצודה אך מעולם לא תיארוכו אותה.

אחד הממצאים בסקרים היה "קראמיקה גלילית גסה". לאחר הלמידה של הקרמיקה הגלילית הגסה התגלה כי המצודה היא מתקופת ימי בית שני. ממצא נוסף באתר הוא "קראמיקה טרסה סיגילטה" (אדום מבריק ודק) לאחר למידתה, ידוע כי קראמיקה זו מיובאת. לאחר שתי מציאות

אלו התברר כי מדובר כאן בתקופה הקלאסית. אבל בכל זאת צריך כאן חפירה. וב-2000 חפרו את המקום.

יש לציין כי זוהי מצודה שהוקמה בתקופה ההלניסטית. דבר נוסף הוא כי לאחר החפירה נמצאו 4 חרסים מתקופת הברזל. כפי שאנו רואים מתארכים את התל לא על פי הקדום ביותר אלא דווקא אל המאוחר, זה מכיוון שמדובר רק ב-4 חרסים. לתל יש כמה שלבים בתחילה הוא הלניסטי מאות 2, 3 ולאחר מכן חשמונאי ולבסוף הרודיאני, כמו כן יש שרידים של ביצורים מ-48.

"קראמיקה גלילית גסה" שייכת למאות 2-4 לפנה"ס היא דומה לקראמיקה היטורית, זה ע"פ בדיקת פטגרפיה (בדיקה הנערכת ע"פ הטיין, כמה זמן הוא חשוף לשמש). יכול להיות שמי שישב כאן לפני החשמונאים אלו הם הייטורים כי התקופה היא מקבילה, אך זה עדיין לא מוכח מדעית ועל פי דעת מוטי מי שישב כאן לא היו יטורים אלא "דרום לבנונים". יש לציין כי יש משהו בתקופת הברזל, אולי מצודה? ! איננו יודעים בוודאות.

"טרה סגילתה" קראמיקה המתוארכת למאה ה-1 לפני הספירה ועד המאה ה-1 לספירה. היא מיובאת לנו ע"י הפניקים כפי הנראה מאלכסנדריה.

קראמיקה נוספת הנמצאת כאן היא **קראמיקה מאוחרת מתוצרת הכפר הלבנוני "ראשייה אל פוחאר"**, הבתים כאן הם של ערבים, כל קרב נבי ישוע זהו מרחבו. קרבות הפלמ"ח ב-1948 שבהם חטיבה "תופסת" את המרחב הזה. אנו רואים שרידים של בית מאותה התקופה.

אנו הולכים אל שטח החפירה הראשונה. חלק זה נחפר בזכות זה שהיה ניתן לזהות את מפגש הקירות, אין בכלל צורך "לעשות" 4 צדדים של עפר. הוא נחפר מכמה סיבות:

- מפגש קירות
  - בעקבות זאת הסיקו כי ניתן לראות את המפלסים של השכבות השונות. (רצפה) יש לציין כי גם הקדמונים שבינינו התיישבו על מפלס ישר, ולא על פני השטח עצמו.
- כאן באזור זה נמצאו חרסים רבים חלקם גם מתקופת הברזל אך מתארכים פה את התל על פי החרס המאוחר ולא הקדום יותר, זאת משום שהוא זניח ואינו שכיח.
- יש לציין כי הקירות עוד המשיכו לגובה עצום של 6,7 מטר מה שאנו רואים זהו הבסיס לקירות.

פינה צפון מזרחית

פינה זו נחפרה משום שבצבצו שלוש אמונות. כאן זוהה מפלס אפר. ייתכן כי היה כאן עוד נדבך אבנים. בנוסף לכך נמצאו חרסים מהתקופה הרומית הקדומה ומתחת לזה נמצאו חרסים הלניסטים.

כפי הנראה היו אלו מבני משק מבני אחסנה וגם מגורי חיילים. הקיר שאנו רואים לשמאלו של מוטי זהו הקיר הצפוני של המצודה

אשר מתחדדת לכיוון צפון בגלל התנאים הטיפוגרפיים.

קצת גיאולוגיה:

עוגן מגלה לנו אבן שונה כפי הנראה חשבתית כי מדובר באבן טרונטין (נטף נחלים) אך מסתבר שטעיתי. אנו "פוצעים" את האבן ומנסים לגלות מהי. אנו רואים כי האבן נוצצת. דבר ראשון שעולה כאן זהו יכול להיות קוורץ או קלצית. אם יש כמות קטנה של קלצית אז זה נחרץ בסכין וניתן לקבוע את סוג האבן.

המקווה

אזור נוסף הנקבע לחפירה הוא באזור המערבי היכן שיש מפגש קירות. מה שנחשף אלו הם קירות נוספים היוצרים חללים בגודל זהה כ-2 או 3, ובאחד מחללים אלו נגלה המקווה שהוא כפי הנראה שלב שני בבניית המצודה.

נשאלת השאלה כיצד ניתן לקבוע כי זהו

שלב שני של המצודה!?

אנו יכולים להבחין כי מסביב למקווה יש מכלול של חדרים זהים (2,3) שבתוך אחד מהם הוא נמצא . כל חדר כזה הוא בגודל של 4 על 4 . בחדר בו נמצא המקווה נעשה שינוי, העמיקו את החדר וחצבו בתוך הסלע, כתוצאה מזה נוצר מצב כי הקירות "תלויים באוויר" לשם זאת הוסיפו בנייה נוספת: 4 קירות פחות מסיבים מהקירות החיצוניים, כדי שיתמכו. אך בכל זאת התמונה קצת לא ברורה מכיוון שישנו חלל צר הנוצר בין החומה לבין החדרים, אחת הסברות היא כי מדובר בחדר מדרגות לקומה נוספת!?! (ע"פ מוטי אביעם).

לאחר שזוהה המבנה כמקווה אנו צרכים לתארך אותו, כיצד עושים זאת?! ולאיזה תקופה הוא שייך!?

- סברה אחת כי מדובר בתקופה ההלניסטית זה ע"פ הקראמיקה הגלילית הגסה GCW.
- ממצא נוסף הוא כי נמצאו מטבעות "חשמונאים" המתארכים אותם למאה הראשונה לפני הספירה.

אז מה יש לנו כאן:

שלוש תקופות:

- שלב ראשון : החדר הלניסטי
- שלב שני : המקווה הוא מתקופת החשמונאים
- שלב שלישי : המקווה נסתם .

ננתח את השלב השלישי: המקווה כפי הנראה יצא מכלל שימוש כי האוכלוסייה התחלפה, הפכה להיות נוכרית, לכן לא היה צורך במקווה. לכן בשלב השני של המקווה מילאו אותו באפר, דגש זוהי לא אדמה חומה מהשטח אלא שחורה (בחפירה היה ניתן להבדיל). בתוך האפר הזה התגלו מספר דברים:

1. עצמות בע"ח, חזיר ויען.
2. שברי כלים זכוכיות
3. קערות
4. נרות שמן יש בהם דמיות של בע"ח ודמיות אדם.
5. וחרסי "טרה סגילטה"

....."ככה כבש הורדוס את המערות ואת הישובים בהן. הוא השאיר בגליל את חלק צבאו אשר היה בו כדי לבצור כל רוח מרד מראש, והפקיד על המצב את תלמי ואחר כן פנה עם חילו אל שומרון והוליך עמו שלושת אלפים רגלים ושש מאות פרשים להילחם באנטיגונוס (זהו אחד מבני החשמונאים). אבל אחרי צאתו סר פחדו מעל האנשים, אשר הסכימו לחרחרר ריב בגליל, והם התנפלו פתאום על תלמי שר הצבא והמיתו, ואחרי כן החריבו את הארץ: והביצות ויתר המקומות הנשכחים מני רגל היו להם למסתור, וכאשר נודע להורדוס דבר המרד, עלה חיש מהר לעזרת אנשיו והמית המון גדול מהמרדים וכבש את כל המבצרים במצור והטיל על הערים לשלם מאה כסף ענשים בעבור המרד.

ג. וכאשר חנה הורדוס בדפני, אשר על יד אנטיוכיה, נגלה לו בחלום לילה בהיר, כי מת אחיו, וכשקפץ מעל יצועו בחרדה, באו אליו מבשרי האסון. זמן קצר התאבל הורדוס על הצרה הזאת ואת שארית אבלו דחה [עד עשותו נקמה ברותחי אחיו], ומהר לעלות על האויבים בהאיצו באנשיו לעבור מעבורות גדולות למעלה מכחם. ובהגיעו אל חבל הלבנון לקח לעזרתו שמונה מאות איש מיושבי ההר וגם לגיון אחד מצבא הרומאים נלוו אליו במקום ההוא. עם הצבא הזה לא חכה הורדוס לאור היום, כי מהר להתנפל על ארץ הגליל והדף את אויביו היוצאים לקראתו אל המקום אשר הגיחו ממנו ותכף פשט אל המבצר ההוא. אבל עוד טרם הספיק הורדוס לכבוש את המבצר בסערה, והנה ירדו גשמים בזעף ואלצו אותו ואת חילו לנוח בכפרים הסמוכים. כעבור ימים אחדים התחבר אליו הלגיון השני, השלוח על ידי אנטוניוס, ושונאיו יראו את כוחו הגדול ועזבו בלילה את המצודה.

[מתוך מלחמות היהודים ספר א' פרק יז' א']

מתוך הקריאה אנו למדים כי לאנטיגונוס (נינו של מתתיהו החשמונאי) ישנו חייל מצב בגליל, והוא עושה כאן מספר מהלכים לקראת מינוי של הורדוס למלך על הגליל. בטקסט של יוספוס פלביוס מצוין לנו כי הם הסתתרו בביצות, יש לנו מספר מקומות בארץ בהם היו ביצות באותה עת:

- באזור הרצליה – השרון.
- אזור עמק החולה
- אזור עמק יזרעאל

הוכחה נוספת אם איננו הסתפקנו היא: כי הורדוס לוקח איתו עוד 800 אנשי הרים ולגיון רומי, מדובר באוכלוסיה פגאנית.

כפי הנראה על פי הממצאים בשטח ועל פי הכתוב, זהו מקרה של גיאוגרפיה היסטורית. נכון אמנם אין שם למצודה כי גם יוספוס בספרו לא מציין את שמה.

ממצא נוסף הנגלה בשטח בזכות סקירה מהאוויר : נראה קיר ארוך על גבי המדרון, קיר זה מצטלב עם קיר נוסף לכיוון דרום. כל המכלול הזה כמערכת מצור, זהו למעשה ה"דייק" שמונעת את בריחת הנצורים והבאת חומרי אספקה. (מזהים את אותה הדייק גם במצדה).

אם הדייק נבנה כאן אז חסרים לנו **מחנות הצבא**, כפי שאנו רואים במצדה, המקום בו נשמר בצורה הטובה ביותר מערכת מצור. התשובה היא כי כל האזור כאן מעובד אך לפי צילומים מהתקופה הבריטית ב-1945 ניתן לראות 2 מחנות וכך אנו מחברים את הסיפור ההיסטורי לשטח. כפי הנראה הורדוס שהיה בעל אמצעים באותה עת בנה את מערכת המצור הזו זריז, כי היה לו כוח אדם רב לגיון 8000 אנשי הרים. והוא צר על חייל המצב של החשמונאים – אנטיגונוס.

אז סדר קצת בהיסטוריה של המצודה?

המצודה היא מתקופה ההלניסטית. בסביבות 110 לפני הספירה מגיע לכאן אחד ממלכי החשמונאים הורקנוס, אריסטובלוס או ינאי וכובש את המצודה לאחר מכן נכבשת המצודה ע"י אנשים, כפי הנראה אנשי הלבנון והם אינם צרכים את המקווה ולכן הוא הופך להיות בור אשפה. הורדוס עדיין אינו מלך על יהודה ורבים התנגדו לו במיוחד משלטון בית חשמונאי.

לאחר מכן בתקופה יותר מאוחרת ימי המשנה והתלמוד כשנבנים בתי הכנסת אזור התפוצה היהודי הוא יותר דרומית לנו: קציון **מירות** מירית (שני אלו בתי הכנסת הצפוניים ביותר בארץ באותה עת), זאת אומרת שכל המכלול פה היה בתקופה מסוימת חשמונאי וחדל, בעקבות מאבקו של הורדוס.

11:30 סיום מקווה.

אנו ממשיכים להסתובב באתר ומבחינים באבני דרדר, נמצאו כ-10, אלו לא אבני בליסטראות, אבני בליסטראות היו הרבה יותר קטנות. (הם נראו לנו בתוך כבשן אבן סיד מהתקופה הערבית המודרנית).

אנו יורדים לאוטובוס ודרך אנו מבחינים ב**כרכוב** קרקוב של מקדש רומי ..... מה היה כאן? במאה ה-2 והשלישית לספירה לאחר

שהמצודה

נעזבה מיהודים

מוקם כאן

מקדש אלילי

התגלו כאן

שתי כתובות:

להורדוס היו שלושה בנים ששלטו על המרחב הארץ ישראלי:

1. ארכלאוס על יהודה **שהוגלה**.

2. הורדוס פליפס **ששלט** על נוכרים

בנה את העיר באניס.

3. הורדוס אנטיפס שליט הגליל **שהוגלה**.

1. כתובת יוונית המוקדשת לאתנה

2. כתובת המוקדשת ל**שלישיה** הקפיטולינית.

מקדש זה הוקם בעקבות הגלייתו של הורדוס אנטיפס (בנו של הורדוס מושל הגליל). ב-39 לספירה.

12:10 עולים לאוטובוס בדרך לתל קדש

12:20 תל קדש

כל ערמת החרסים אותה אנו רואים היא מן המשלחת האמריקאית החופרת את המקום, 90% מהחרסים הנמצאים הם שייכים ל-GCW מהתקופה ההלניסטית.

נמצא כאן חרס ירוק, זה בגלל הצריבה היתרה שלו, זה פחות טוב כי הוא סדוק יותר. יכול מאוד להיות כי הייתה כאן תעשיית קרמיקה.

השכבה הקדומה ביותר בתל היא מהתקופה הפרסית (למחוק התקופה הפרסית) תקופת הברונזה הקדומה, והמאוחרת ביותר היא 1948 כשעל הגבעה ישב כפר ערבי שתושביו השתתפו בקרב על נבי יושע. הכפר נעזב לחלוטין והתיישבו בו בחלק הצפוני של התל, היכן שרואים את הבונקרים.

התל הוא התל הגדול ביותר בגליל ההררי, אנו נמצאים בחלקו הצפוני של התל ורואים את שטחו הדרומי, התל כרגע נחפר בשטחו הדרומי מכיוון ששם יש את התקופה ההלניסטית.

מה גרם לאנשים להתיישב כאן ומוסבר כאן בצורה הטובה ביותר. אנו יודעים כי בתקופת הברונזה החלו הכפרים אך מהם הקריטריונים לבניית עיר:

- מים - ישנו מעיין, כרגע הוא יבש אך יש. מעיין זה מספק לתושבי קדש את המים ממעיין עין קדש. היתרון הוא כי המים הם זמינים, כפר אומנם יכול להסתדר עם מים רחוקים אבל עיר לא כי יש כאן תרבות עירונית האנשים "האליטה" היא לא יצרנית כל האנשים הנמצאים במעמדו של המלך, מעמד הכהנים, מישהו צריך לספק להם את המים.
  - שטחי אדמה - זהו האוכל. עיר צריכה שטחי דמה גדולים כדי להתקיים וכפי שאנו רואים למרגלותינו אנו נמצאים מעל בקעת קדש, כל הבקעה נטועה האדמה היא טובה עמוקה. בקעה שנוצרה בתהליך של המסת גיר, מה שמנקז את הבקעה זהו נחל קדש.
  - בטחון - הערים קמו על גבעות, ולא במישורים
  - דרך - הדרך היא קדומה לעיר עיר לא יכולה לקום בלי דרך שתגיע אליה.
- על כל הקריטריונים האלו קמה העיר קדש. העיר עוד מוזכרת לנו בתנ"ך כעיר מקראית הנמצאת בנחלת שבט נפתלי, זוהי עיר מקלט.

מקום נוסף בו נזכרת לנו קדש היא ב "פרשת קרב חצור" דמטרייוס הסלווקי נגד יונתן החשמונאי. בתקופת המשנה והתלמוד האזור הוא נוכרי הטריטוריה היא צורית פגאנית, האוכלוסייה היא עובדת אלילים. יכול להיות כי מדובר בייטורים אך אין הוכחה ודאית. (מה שגם

גבולם הוא באזור החרמון). [יש לציין כי באזור זה כמו שאנו רואים היום יש שני שבטים היושבים אחד ליד השני ומתערבבים אך תרבותם היא שונה].

14:00 יוצאים מתל קדש לעבר תל עומרית

חורבת עומרית, מקור השם הוא מערבית נקרא אל עמרה ופירוש המילה הוא בית גדול. הערבים כשנתנו כאן את השם הם זיהו כי יש כאן מבנה גדול. והועדה "עברתה" את שם התל ל**חורבת** תל עומרית. אך הכוונה כאן כי היה מבנה גדול. .... מהו המבנה הגדול ננסה להבין בהמשך....

המקום מוכר לנו מסקרים של ארץ ישראל. עד שנות ה-70

היה ניתן להניח כי זהו מקדש רומי. בתחילת שנות ה-90 חיפשו תהליך של הנצרות הראשונה, מפגאניות לנצרות. היה ידוע לכולם כי תל עומרית הוא תל פאגני מהתקופה הרומית.

תוצאות החפירה הראו כי ישנם שלושה שלבים למקדש הפאגני:

1. שלב ראשוני הוא הקדום ביותר.

2. שלב שני "הבלע" את המקדש הראשון, מזמנו של הורדוס.

3. ושלב שלישי "הבולע" את המקדש השני, מזמן השושלת הפלבית.

אחד טמון בתוך השני (ממש כמו בובת בבושקה) עכשיו אנו ננסה לפענח כל מקדש לאיזו תקופה הוא שייך.

שושלת פלאבית:

- אספסיאנוס
- טיטוס
- דימיטריאנוס

אספסיאנוס החל בכיבושיו בנו טיטוס המשיך אותו והוא החריב את בית המקדש ולאחר מותו של אספסיאנוס הפך להיות קיסר. דימיטריאנוס בנו המאומץ של אספסיאנוס.

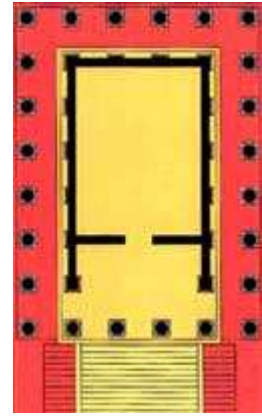
המקדש הראשון שנחשף הוא המאוחר ביותר. כשאנו ישבנו על מדרגות הכניסה שלו. מקדש זה מתוארך לסוף המאה הראשונה לספירה זהו זמנם של השושלת הפלאבית. בימיו של אספסיאנוס או טיטוס נבנה המקדש הזה וזה כדי להנציח את הניצחון על היהודים.

המבנה הנחשף הוא מבנה פריפטרלי

(מבנה המוקף עמודים) לאחר מכן שהחלו להעמיק בחפירה נגלה מקדש נוסף קדום יותר. זהו המקדש השני שנבנה, מקדש זה "נבלע" ע"י המקדש האחרון, ניתן לראות בפינותיו של המקדש ע"י סיתות שונה, והוספת חלקים.

פודיום – זוהי הבמה עלייה עמד המקדש שני קצותיו היו מסותתים ולאחר מכן מילאו את כל המילוי באבני בזלת מקומיות וכך המקדש הוגדל ב-1/5 מגודלו .

נשאלת השאלה למה לבנות בדיוק באותו מקום מקדש?!
שאלת הקדושה, מקום קדוש, קדוש לאורך כל ההיסטוריה, מתחם הר הבית לדוגמא המקום ממלא אותך וזה חשוב הכין הוא יהיה.
כאן בציור זה אנו רואים את המקדש של הורדוס בצהוב ובאדום זוהי הרחבתו בזמן השושלת הפלאבית.

יש לציין כי היכן שאנו נמצאים זהו השטח המפורז בין סוריה לישראל. לימים בחפירות נמצא כאן חפץ חשוב – מוקש נגד טנקים, הוא הונח בפניה של המקדש הרומי. ע"פ החבלן נקבע כי צריך לפוצץ את המוקש במקומו והנס הוא שלא קרה כלום למקדש.

המקדש האחרון שנחשף והוא הראשון מבין כולם הרבה יותר קטן וחתוך באמצע ע"י מקדש 2 .
אנו רואים שימושים שונים ממקדש זה במקדש השני אבנים מטויחות בפרסקו. (פרסקו זהו טייח מצויר, הטייח צריך להיות לך כדי שיוכלו לצייר עליו . פרסקו ידוע המוכר לכולנו הוא בקאפלה הסקסטינית בותיקן שצויר ע"י מיכאלנג'לו)

תיארוך המקדשים:

- קדום הוא המחצית הראשונה של המאה ה-1 לפנה"ס 50-100 .
- השלב האמצעי של הורדוס מצוארך למחצית השניה לפני הספירה 50-.
- השלב המאוחר מתוארך למחצית הראשונה של המאה הראשונה לספירה 50-0. (זה לא נשמע לי הגיוני הרי הוא נבנה ע"י השושלת הפלבית להנציח את הניצחון על היודים שהיה בשנת 70 לספירה, לפי דעתי סביר להניח כי זה המחצית הנשיה של המאה ה-1)

לאחר מכן המקדשים ננטשים ברעידת האדמה של 363 .

עכשיו נלך אל הגיאוגרפיה ההיסטורית, היכן אנו נמצאים:

נכון אנו נמצאים בצדו המזרחי של עמק החולה, אך מה עוד יש כאן? אנו נמצאים בין גבעת האם על שם הנרייטה סואלד ובין תל עזזית. מה שיוצר לנו מעין "אוכף" (זהו אינו אוכף ע"פ ההגדרה כי ישנם נחלים, אך לצורך העניין נקרא לזה כך). מדוע דווקא כאן באזור נשלט ולא שולט!!!?

- יש לציין כי המבט מן העמק מתחם אותנו לכאן, זה ע"י שני הגבעות הנמצאות ליד . זאת אומרת היה כאן רצון שיראו את המקום.
- ישנה דרך רומית סוללה, זוהי הכניסה הראשית לבאניס .

• דבר שלישי שלא צוין הוא כי נמצאו אבני תחום גבולות, זה היה גבול.¹
הורדוס פליפוס, בנו של הורדוס בונה את קיסריה פליפי, בשנת 20 לספירה . אך לפני כן העיר הידועה כאן בסביבה היא העיר דן, תקופת הברזל והפרסית. האלוהות הרווחת כאן באזור היא של אשרת ובעל. בתקופה ההלניסטית המקום נודד מתל דן לבאניס. אך איך תהליך זה קורה?! לאחר הכיבוש ע"י אלכסנדר מוקדון הובאו לאזור האללים הפגאנים: למשל האל פאן, זהו אל הרועים הנמצא במערות, ליד מעיינות ויחסו לו את המקום באניס, יש שם מערה ונביעה של מים . האנשים המקומיים פשוט מחליפים את דתם מדת פגאנית כנענית לדת פגאנית הלניסטית.
יש לציין כי נמצאו מוקדים של אש בבאניס ופולחן לאל פאן. **ישנו שינוי גיאופוליטי כלומר מי שחי באזור זה עד כה- ייטורים, פסאדופיניקים עוברים אל דת ההלניסטית.**

במאה הראשונה לפני הספירה יש באזור הבשן מושל בשם "זנדרוס" הוא ייטורי והרומאים לא אוהבים אותו כל כך, לכן הם נותנים להורדוס את זכות השליטה. יכול להיות שהמקדש הראשון הוא מימיו של זנדרוס ולאחר מכן הורדוס משפץ את המקדש של זנדרוס ומקדיש אותו לאוגוסטוס במקום הנקרא פניאון. במקביל הוא בונה עוד שני מקדשים בארץ:

• קיסריה

• סבסטיה

לאחר מכן טיטוס או דימטיאנוס מגיעים לכאן לאחר ניצחון על היהודים ומנצחים אותו ע"י בניית מקדש נוסף .

הבחירה נובעת מהיחוד הגיאוגרפי של המקום :

• גבעה קטנה בין שתי גבעות .

• גבול ארצם של הייטורים עם הגליל היהודי.

יש לציין כי בתקופה הפרסית מאה 5 לפני הספירה נמצאה כצתובת ובה פוענחה המילה "למלך"
כבר אז היה מדובר במקום חשוב .

ממול למקדש ניתן למצוא את השלבים השונים של המזבחות ולידם ניתן למצוא קאפלה של מנזר מהמאה ה-5-6 לספירה, זה ע"פ החרסים.

16:00 סיום תל עומרית

¹ ע"פ פרופ' אורמן חופר האתר מתוך רשות העתיקות.